

Увод

У овом чланку у облику нацрта биће изнесен један од приједлога за рјешавање косовско-метохијског „проблема“. Приједлог се базира на успостављању државног кондоминијума на територији Косова и Метохије између Србије и Албаније. Тиме би се омогућио дијељени суверенитет на датој територији, што би по мишљењу аутора могло да обезбједи трајни компромис који би задовољио и Србе и Албанце, али и омогућио успостављање стабилног оквира за јачање регионалне сарадње и смањивање утицаја страних фактора који традиционално потпирују непријатељства међу балканским народима. У чланку ће бити дат и кратак преглед аргументације у вези са приједлогом. Додатно биће укључена краћа анализа прилика и могућих последица односно алтернативних варијанти на терену.

Напомене ради, вјероватно је претенциозно и амбициозно рећи „приједлог за рјешење косовског проблема“. Ипак, узевши у обзир тежину стања у којем се српски народ данас налази те неорганизован или неефикасан приступ досадашњих српских власти, одлучио сам се да напишем овај чланак и објавим га на НСПМ како бих допринео интензивирању дискусије о овом значајном питању.

Досадашња разматрања

Посматрајући тему у вези са кондоминијумом, до сада нисам наишао на друге сличне радове, осим чланка [\[1\]](#) Слободана Антонића објављеног у НСПМ-у 2007. године. У Антонићевом разматрању говори се о кондоминијуму између Србије и Европске уније. Инспирација за идеју, по Антонићевим ријечима, потекла је од Душана Пророковића, секретара у Министарству за Косово и Метохију. Оригинални приједлог базира се на некој врсти кондоминијума између Србије и Косова, док се Антонић осврће на варијанту кондоминијума ЕУ-Србија. Са моје стране, аргументи који су против тог приједлога могу се сврстати у више група.

Прво, Европска унија (или њене водеће чланице) је актер који је учествовао активно у пропаганди и агресији против Срба претходних деценија у континуитету. Могло би се рећи и да поједине чланице ЕУ одржавају вишевековни континуитет политике чији је циљ сузбијање и уништење државе Срба. Недавни догађаји [2] и раније искуство [3] нам сугеришу да ЕУ није поуздан партнер за преговоре и уговоре и да се од њих не може очекивати праведан третман, посебно због тога што као страна имају непропорционално јачи капацитет и инструменте за наметање воље.

Додатно је потребно да узмемо у обзир и несталност политичког устројства ЕУ, тј. промјене које се постепено и на дужи рок спроводе у циљу смањивања суверенитета појединих држава чланица и јачања утицаја већих држава, централних тијела ЕУ или појединих неформалних група. Какав би статус кондоминијума био једног дана када се успоставе нове промјене Устава ЕУ? Колики би могао бити удио Србије у доношењу те одлуке?

Други аргумент против овог приједлога је неизвјесност уласка у ЕУ. Чланство у ЕУ може доћи на ред за 10 или 20 година, а можда и никада. Стављање Косова под суверенитет ЕУ може нам направити даље проблеме и неизвјесности у вези са уласком у ЕУ. На примјер, шта би се десило да Србија у једном моменту застане на том путу и прекине преговоре са ЕУ? Какав би онда био статус Косова као кондоминијума Србије и ЕУ? Како би се сама чињеница да је Косово под тим правним статусом односила на даље преговоре Србије и ЕУ, не би ли то могао бити још један неисцрпан извор условљавања и уцјена? Ко би био гарант и арбитар код спровођења договора између Србије и ЕУ?

Трећи аргумент против овог приједлога тиче се самог директног суверенитета ЕУ. Овим приједлогом територија би се ставила директно под контролу ЕУ (додуше, дјељену са другом државом). То би отворило низ нових могућности и варијанти расплета. Да ли би се слично рјешење могло примјенити и на друге проблематичне територије у ЕУ? Да ли би ЕУ елита могла искористити уговор и тиме временом преузети дијељену, а затим и потпуну контролу над дијеловима других држава? Да ли би ово могао бити увод у цјепкање националних држава у Европи? Како би се све то одразило на систем одлучивања, ако бисмо у ЕУ имали суверене државе и територије директно под суверенитетом ЕУ?

Регионална сарадња

У (новијој) историји успостављање чврстих и стабилних веза са околним државама није био приоритет, а у неким случајевима ни реална могућност за српску спољну политику. Са појединим државама у различитим историјским тренуцима имали смо проблематичне односе. Неке од њих имају амбицију да узму српске територије, или њихови привредници да контролишу дио српске економије. Чињеница је да нам ни економски односи, ни културна ни образовна сарадња са комшилуком нису јача страна, иако баш ту из више разлога постоје добри потенцијали за развој и то на нашу корист. Због тога би вјероватно једна од водила за српску дипломатију у будућности требала да иде више у смјеру оближњих земаља [4], и земаља са којима имамо заједничке културне коријене и упоредиву економију.

Ипак суштина ове мале дигресије није била критика српске дипломатије већ скретање пажње на то да је Србија већ дуго времена са Албанијом у лошим односима. Које то одговара? То највише одговара земљама попут Велике Британије, која је одувјек имала тежњу да спута а затим и уништи српску државност и приступ ресурсима. Иза више сплетки у ближој прошлости стајала је управо Велика Британија. Нама није у интересу да са нашим јужним сусједом имамо полуфункционалне дипломатске односе и привредну сарадњу чији се најдаљи домети могу описати као шверц и кријумчарење.

У Албанији постоји један број Срба о којима Србија очигледно не води рачуна, а није на одмет ни имати на уму да је тамо један дио становништва православне вјероисповјести. Албанија је географски наслоњена на Србију на путу у остатак Европе, налази се на ниском нивоу технолошког развоја и не може се посебно похвалити сировинским и индустријским богатством. Као таква, могла би да буде добар кандидат за економско повезивање са Србијом, те мјесто за пласирање српских технологија, искустава и финалних производа.

Историјски компромис

Да бисмо могли да причамо о компромису, потребно је прво да имамо дефинисане минималне интересе српске стране. Која је то доња црта која одређује интересе Србије односно српског народа? Да ли је та црта одређена, да ли су српска скупштина и народ имали могућност да искажу своје мишљење? Да ли су српске институције [5], научна и стручна јавност, и све друге стране којих се то тиче, дали своје мишљење по питању минималних услова које би један компромис са Албанцима морао да садржи?

Мишљења сам да питања попут овог не могу да буду третирана иза затворених врата а посебно не да се о њима без мандата народа преговара у страним амбасадама или на канабету Кетрин Ештон. Још горе, да актуелна власт друге ентитете, нпр. Републику Српску, користи као улог у преговорима и коцкању.

Оно што тренутна власт ради годинама (деценију) је и нечињење односно свјесно манипулисање гласачким тијелом и прећутно и дјелатно саучесништво у обезбјеђивању услова да се Србија доведе пред свршен чин и на крају прихвати наметнуто рјешење. Као што им народ није дао мандат да преговарају о независности покрајине, тако им није дао ни мандат да својим нечињењем и пасивно-млаком одбраном учествују у обликовању коначног рјешења мимо интереса Србије.

Даље, што се тиче Косова ту Србија у принципу нема шта да преговара са Европском Унијом. На Космету живе Албанци а не неки измишљени Европљани и Србија треба да преговара и гради компромис са албанским народом; проблем у српско-албанским односима траје вијековима, постојао је и прије ЕУ и због тога би требао да буде ријешен директним договором међу тим странама без уплитања осталих елемената као што су ЕУ-геополитичке амбиције или процес придруживања који ионако није ни почео.

Срби, Албанци, Европљани

Албанија је земља која очигледно има претензије на Косово и Метохију. Стављање те области под контролу Албаније био би један од корака који би свакако уследио у наредном периоду, након консолидовања косовске независности. Они у томе не журе; вријеме ради за њих.

Са друге стране, сасвим је јасан дио аргументације Србије да је Косово наша земља и да ми на њу полагамо право по више основа. Јасна је и чињеница да је албанска већина на Косову успостављена неправедним средствима која укључују насиље, убиства, мучења, протјеривања, крађу и на крају и оружаном заузимање покрајине организовано од стране западних ментора. На жалост, српске власти у протеклим деценијама, а било је више гарнитуре, нису успјеле да пронађу ефикасан начин за рјешавање нарастајућих проблема покрајине. Није сврсисходно у овом тексту улазити у детаље тих покушаја, довољно је само примјетити да су унутрашња слабост и спољни фактор учинили своје тако да фактичко стање није по вољи Србије, а и тешко да се може промјенити без одлучног заокрета. Стоји и питање да ли данашња Србија уопште има потенцијал да се

бави са покрајином, када су протеклих 10 (или 20) година потпуно изгубљене и промашене и на плану уже Србије, без суштинског напретка.

Наш кључни проблем данас нису територије, или земља – иако је чињеница да су нам управо територије насилно и неправедно одузете. Наш суштински проблем данас није ни питање приступа ЕУ – јер то је већ постала секундарна тема, посебно имајући у виду временске оквири који су сада актуелни и недавне догађаје у ЕУ.

Горуће или врло приоритетно питање Србије данас је успостављање нормалног и праведног поретка, и то успостављање правне државе, економски одрживог система и рјешавање питања наталитета односно у ширем контексту стварање одрживог правног, економског и политичког система. Алтернатива томе је једноставно нестанак, и у данашњим суровим околностима конкуренције и згуснутог тока историје немамо пуно времена за дјеловање.

С тим у вези имамо Србију, као државу која по праву, закону и историји полаже право на Космет, и Албанце, или њихову матичну државу Албанију, који су вишедеценијским активним радом достигли критичну тачку већине становништва и тиме запосјели покрајину. Чињеница је данас да ти Албанци не желе да се врате под власт Србије, а будимо искрени и признајмо ни да Србија не жели 1-2 милиона нелојалних грађана, са високим прираштајем, који могу да живе, размножавају се и шире у за српске млађе нараштаје неприхватљивим условима. У таквим околностима, гдје се витална и опадајућа популација сусрећу, само је питање времена када ће виталнији дио надвладати и преузети контролу.

Имајући у виду величину проблема, чињеницу да је покрајина већ запосједнута од НАТО трупа, призната као независна држава од одређеног броја земаља, да је Србија данас слабија него прије 10 година, да имамо широк квислиншки фронт у Србији и практично непостојећу (неуочљиву) националну елиту, али и да се на Космету на крају крајева налази 1-2 милиона људи чије присуство и права се не могу тек тако игнорисати, долази се до закључка да би за истински компромис заиста требало смислити веома креативно рјешење које би задовољило косовске Албанце а са друге стране дугорочно [\[6\]](#) осигурало интересе Србије на тој територији и омогућило нормалан живот и повратак српског становништва.

Због тога мислим да би подјела суверенитета над Косовом и Метохијом између Србије и

Албаније могла бити једна од почетних тачака у прављењу историјског компромиса између ова два народа. Тај компромис има капацитет да буде краће, привременог карактера, а могао би да буде и рјешење на дужи рок.

Подјељени суверенитет?

Уколико би се Косово прогласило кондоминијумом Србије и Албаније, тиме би наступила правна ситуација да је територија истовремено под суверенитетом обе државе. Међутим, то би значило и да Косово као територија не би имало посебан међународни субјективитет или статус, нити би се на основу статуса кондоминијума у будућности нешто слично могло извести. Тиме би се надаље искључиле идеје о „косоварској нацији“ и признало оно што је реалност, а то је да су Срби и Албанци, држављани Србије и држављани Албаније, супротстављени у заједничком животу и полагању права на ту територију (са којег год аспекта то било посматрано).

Албанци на Космету би могли да имају држављанство Албаније, а Срби држављанство Србије. И српска и албанска војска би могле да имају физичко присуство у области. Срби би могли да имају своје законе и своје институције у енклавама, Албанци своје. Сама област би могла да има одређен ниво аутономије, гдје би се значајан дио пореза враћао назад локалним властима, високо децентрализованим.

Ипак, оно што би са наше стране било значајно је да Косово као такво не би имало међународни субјективитет и да би га на том нивоу представљале Србија и Албанија. Представљање може да буде ријешено на више начина – да ли консензусом, расподјелом надлежности, или комбиновано. Поједини елементи међународне сарадње могли би да буду потпуно искључени, као на примјер стационирање страних војних снага.

Укратко, овим моделом Срби би задржали формалну контролу над облашћу, српске институције би водиле рачуна о српским грађанима, културној баштини и ресурсима, али би и Албанци имали све те могућности са стране својих институција. Оно што је битно нагласити је да би се српско становништво не само заштитило, већ би самим присуством српске државе постојао реалан потенцијал да се подручје и заједница у дугорочном смислу унаприједи и развију. Свим другим моделима који би подразумевали неки облик аутономије Срба у оквиру независног Косова чак и основни опстанак заједнице је у дугорочном смислу угрожен и неизвјестан.

У наставку текста биће издвојена поједина питања и приказани начини на које би се она могла ријешити. Сама тема кондоминијума се може поставити веома широко у погледу појединачних рјешења тако да је улога издвојених и изнесених приједлога више на страни расвјетљавања и појашњавања потенцијала приједлога.

Располагање имовином

По питању имовине могле би да се воде две издвојене евиденције – од стране Албаније и од стране Србије. Евиденције би у почетку биле усаглашене и надлежности подјељене. Евиденција, препис итд. имовине српских грађана, предузећа и организација би била у надлежности српске институције, и аналогно би важило за албанске институције. Размјена података међу агенцијама вршила би се одговарајућим протоколом и информационим системом који би гарантовао интегритет информација и онемогућио злоупотребе.

У почетку би се вјероватно увео мораторијум на располагање имовином и то у смислу продаје, нпр. трансфера међу заједницама, како би се извршила превенција изнуђене продаје. У том смислу могла би се извршити и ревизија постојећих уговора о продаји имовине, на сличан начин како је то вршено у другим бившим југословенским републикама, након рата [\[7\]](#).

Државном имовином, тј. имовином државе Србије, а сада узурпираном од стране тзв. косовских институција, могло би да се управља по више модела. Један од модела могао би да буде дијељено власништво, гдје би се у процентуалним односима располагало државном имовином. Надлежно би било координационо тијело гдје би Србија и Албанија именовале представнике, пропорционално процентуалном удјелу.

Други модел могао би да буде подјела имовине по надлежностима, гдје би Србија директно управљала имовином на једном дијелу територије, или издвојеним имовинским јединицама, а Албанија другим. Трећи модел би се могао извести из комбинације ова два модела, односно увођењем система акција, гдје би се временом удјели у појединим областима или јединицама могли размјењивати између српских и албанских власти. Тако бисмо имали нпр. издвојене дијелове шума или јединице електропривреде којима би управљале одвојено албанске и српске шуме. Наравно, ово би се све односило на

имовину која није планирана за приватизацију. За имовину која је у поступку приватизације, приход би се дијелио пропорционално између Албаније и Србије.

Безбједност; војска, полиција, судство

Безбједност територије гарантовале би двије државе потписнице, на основу посебног и детаљног уговора. Територија Космета би могла да буде потпуно демилитаризована, а могла би да има и посебне области изван насељених мјеста у којима би биле стациониране оружане снаге. У склопу наведеног уговора пожељно би било договорити будуће искључење територије Космета из било каквих планова који се односе на војне пактове, стационирање страних војних снага и сл. и у том смислу територија би се посматрала као издвојена цјелина на коју се евентуални споразуми укључених држава не би односили (међународна војна неутралност).

Комуникација, односи, надлежности и остала питања између српских и албанских снага би се уредили посебним протоколом, исто као и транспорт војних снага, складиштење средстава, надзор границе и сл. Као резултат овог договора имали бисмо прилику за повратак српске војске на Космет и могућност да будуће генерације српских младића служе војни рок на Космету. Тиме би се и становништву које живи на том подручју дала значајна доза повјерења и сигурности.

По питању органа унутрашњих послова, надлежности би могле да се врше искључиво по националној припадности. Тако би за случајеве који се тичу српских и албанских преступника одговарала искључиво српска односно албанска полиција, или би биле обавезне да грађанина прослиједи надлежној полицијској односно судској инстанци.

Аналогно претходноме успоставио би се и правосудни систем тако да би физичка и правна лица одговарала националној инстанци код које су регистрована.

Даљи механизми заштите од злоупотреба у судству и другим мјестима би се морали детаљније осмислити. У овом чланку је дат само оквирни илустративни приједлог.

Царине и порези

За евиденцију и прикупљање директних и индиректних пореза биле би одговорне директно државне институције. Физичка и правна лица би одговарала институцијама по страни регистрације. Ако су регистровани код српских органа, одговарају српским органима и законима. При увозу робе, царине се плаћају Србији или Албанији, зависно од предузећа. Потребно би било осмислити хармонизовану царинску политику за покрајину и одговарајућим информационим и системима надзора и евиденције спријечити злоупотребе повлашћеног статуса односно комплексне легислативе.

За ниво власти дјеловало би посебно тијело чија улога би била координација рада државних институција у специјалној области, одржавање јединствене евиденције обвезника/субјеката итд. Детаљи ће бити поменути у посебној тачки.

Школство, здравство, јавни сервис

Јавни објекти, као што су школе, болнице итд. били су прије окупације изграђени од стране и власништво државе Србије. Као што је већ поменуто у претходним тачкама, та имовина би била распоређена између Србије и Албаније, по договореном кључу или другим моделом. Тако би се тежило томе да тамо гдје постоји српско становништво, школама и болницама управља држава Србија; тамо гдје је већинско Албанско становништво, да то буде држава Албанија. Треба напоменути да права власништва и управљања могу бити асиметрично одређена.

Школски програми и акредитација у српским срединама би се одвијали по програму државе Србије. По питању здравствене заштите, организовање комплетне мреже институција виших нивоа здравствене заштите би вјероватно било неисплативо, како за Србију, тако и за Албанију. У овој области вјероватно постоји потенцијал да се направе посебни уговори међу заводима осигурања и здравственим установама којима би се обезбједио поједностављени и обострани приступ услугама. У ствари, такви уговори би се могли правити и у многим другим областима. Сврха овог текста ипак није да иде дубоко у суштину приједлога, тако да овом приликом је то само површно поменуто.

Координациона тијела и локални органи

Област специјалног статуса – Косово и Метохија, би требала да има одређена административна овлашћења и сходно томе и административне органе. Међутим мишљења сам да је њихова овлашћења корисно максимално ограничити и да би природа њихове улоге више требала да иде у смјеру међудржавног координационог тијела. То тијело би одржавало заједничку евиденцију и вршило издавање података из разних области, бавило се задацима из домена статистике, надзирало стање на терену и давало приједлоге парламентима земаља. Дакле, област не би имала законодавну улогу, евентуално би могла да се упостави (арбитражна) судска инстанца и да има минимални скуп изврших овлашћења.

Сам статус области у оквиру државе Србије требало би посебно ријешити. Ту би требало имати у виду да је Србија један дужи период запостављала област и становништво и на основу тога увести одређене олакшице, стимулације и помоћ заинтересованима за повратак. Посебним пореским системом и другим стимулацијама област би требало учинити интересантном за повратак не само становништва из прве генерације расељених, већ и потомцима расељених из ранијих генерација. Постоји низ других програма који би се могли смислити али њихово детаљно образлагање ћу овај пут прескочити и поменути само потребу да се специјалним статусом, легислативом и административним мјерама област треба учинити интересантном за интерно насељавање, покретање малог бизниса и веће инвестиције домицилних и иностраних извора.

Суживот и остале теме

Након искуства од протеклих 20 година можемо рећи да је сва прича коју су страни званичници сервирали о обезбјеђивању суживота тешко изводљива. Вјероватно је највећим дијелом служила за замајавање становништва и стварање услова за даљу асимилацију и отимање територија.

Моје мишљење је да би држава Србија требала озбиљно да размисли о стимулацији интерног пресељавања становништва, како би се створиле хомогеније, јаче и економски и популационо одрживе средине [\[8\]](#) на Космету. На примјеру Хрватске и Босне већ знамо да се не могу обезбједити нормална људска права за мањинско српско становништво и да је трајна асимилација и губљење идентитета или просто расељавање и одлазак младих у тим случајевима највјероватнији исход који зависи само од времена. У договору са албанским властима могла би се координисати слична политика и са

њихове стране тако да се направе стабилне заједнице које би могле да живе углавном једне поред других у миру и просперитету.

Без присуства српских институција и српске државе и свега што уз то иде нигдје, ни у Хрватској, Босни, Косову не може се обезбједити трајни и одрживи опстанак српског народа. Трајни и одрживи опстанак уједно значи и да се може сачувати локални културни, језички, религијски идентитет. И то не само сачувати већ и даље развијати и обогаћивати, а главни предуслов за то поред присуства српских институција је и останак младих и стварање повољних економских услова. Модел кондоминијума управо се базира на томе да српски народ ужива заштиту сопствене државе, а да је другима дозвољено да се организују по свом нахођењу. Космет је довољно велик и за Србе и Албанце а процес помирења и суживота који би се остварио у почетку могао би да има потенцијал за касније дизање сарадње међу народима на неки други и виши ниво.

Аргументи против

Груби оквири изнесеног приједлога су служили више за илустрацију његовог потенцијала и приказ широког спектра приступа појединим проблемима. У овој секцији ћу покушати да прођем кроз вјероватне контрааргументе и дам своје мишљење о њима.

Поклањање територије

Један дио читалаца ће се запитати због чега би Србија требала да поклања своју територију другој држави када полаже пуно право суверенитета на њу.

Моје мишљење је да суверенитет зависи и од елемената обезбјеђења истог. Да ли је Србија данас способна да обезбједи суверенитет на територији Космета? Да организује функционисање институција и друштва у оном хаосу? Да ли ће бити способна у следећих 20, 50, или 100 година (ако тада уопште буде постојала)? Колике су могућности за добијање међународне подршке по овом питању?

Право је уско везано за примјену силе. Уколико држава нема одговарајуће полуге силе,

онда јој правни прописи – и локални и међународни нису од користи. Коначно, корисно је и да се запитамо колико Србију кошта сваки дан који протекне у тренутном, неријешеном статусу? Колико се одражава на остала запуштена питања и проблеме и колико нас то одвлачи од њиховог рјешавања?

Територија нам не вриједи без људи. И сама централна Србија има регионе који су пусти и без становништва. Села нестају, градови старе и смањују се и само неколико средина у централној Србији демографски напредује. Убрајамо се међу народе са најстаријим становништвом на свијету, отприлике близу границе репродуктивног опстанка. Млађи и најспособнији и највриједнији одлазе у иностранство јер им власт не пружа перспективу за останак и будућност. Дакле, нама није проблем територија већ људи и за људе се треба борити. Такође стара изрека каже, чије су овце тога је и земља. Због тога је потребно наћи компромис који подразумјева и да се нешто да како би се много више добило. У овом случају, то много више значи обезбјеђивање боље будућности и перспективе за грађане Србије на Космету, обезбјеђивање заштите српске културне баштине на Космету, враћање под контролу дијела привредних ресурса Космета и коначно стављање тог питања у други план и концентрисање на друга значајна питања.

Велика комплексност

Чињеница је да је организација територије као кондоминијума заједно са вођењем живота у том систему веома комплексан и захтјеван задатак. То уједно представља и дио цијене која се треба платити како би се кренуло у правцу одрживог компромиса. Међутим, данашња технолошка достигнућа омогућавају веома ефикасно рјешавање многих компликованих проблема, укључујући и теме као што су пореска управа, локална управа, евиденција роба, евиденција путника, саобраћаја, материјала, сточног фонда, пацијената итд.

Иако већина од напредних технологија није нашла примјену ни на ужој територији Србије односно водећем Београду, озбиљна оријентација ка модернизацији државе са акцентом на покрајину и конкретна акција у том погледу на средњи рок имају потенцијал да дају много веће уштеде и предности од иницијалног улагања и засигурно би поправили квалитет живота становништва.

Повећана комплексност рјешења не значи аутоматски и велику, скупу и спору администрацију. Исправном и планском употребом информационалних технологија већина

питања и проблема се могу ефикасно ријешити, потребно је само имати мало више визије и флексибилности. Друга предност ангажовања у овом смјеру је и додатна стимулација и запошљавање домаћих стручњака из наведених области, што би временом утицало на јачање домаће технолошке базе и компетенција на основу којих би се могао појачати извоз технологија и рјешења у треће земље.

Коначно код разматрања нивоа компликованости приједлога може се узети у обзир и данашње уређење БиХ. Заједничке државне институције, два ентитета, асиметрично уређена – један централно, други подјељен на 10 кантона, додатно на све то Брчко дистрикт, ОХР и ЕУ мисија и све то већ 15 година на терену.

Ко ће то све да финансира, помаже и надгледа?

Када би се успоставио истински договор између српског и албанског народа, вјерујем да би се већи дио финансирања могао обезбједити уз помоћ међународне заједнице и заинтересованих држава. У глобалним оквирима средства која су потребна су безначајна, ако се осигура да располагање ресурсима буде ефикасно и без великих лоповлука. Додатно код одређивања цијена финансирања треба имати у виду и друге трошкове. Која је то цијена коју Србија индиректно плаћа за сваки изгубљен дан? За сваки дан у коме није стигла да реформише и модернизује своју администрацију, школство, управу, здравство, судство?

Што се тиче надгледања и помоћи у процесу успостављања компромиса, ЕУ као партнер са „сукобом интереса“ би требала бити искључена [\[9\]](#), или бар по могућности њена улога и штета коју може да нанесе минимализована. Додатно, ми нисмо члан ЕУ и нисмо обавезни да се повинујемо њиховим жељама и одлукама, сам процес рјешавања питања Космета треба да буде раздвојен од процеса придруживања ЕУ.

Као добар кандидат за неутралну страну која би могла истински помоћи може да послужи Русија, или заједничка мисија земаља БРИК. Ове земље нису бомбардовале Југославију нити на други начин учествовале у грађанском рату, а имају растући интерес и потребу да се докажу на међународном плану. На основу досадашњег искуства и подршке коју су показали можемо да очекујемо да би свој посао урадили поштеније и коректније од неких других земаља.

Остале напомене

Разрадом и понудом овог приједлога Србија би могла да стекне значајну предност и у међународним тијелима, као што је нпр Генерална скупштина УН. Спремност на давање дијела територије на располагање другој држави представља озбиљан сигнал воље за остваривањем компромиса и упућује на искрену жељу да се ријешу проблем. Због тога би Србија имала шансе да придобије и неке земље које су већ признале независност Космета, посебно након што се увјере [\[10\]](#) и увиди да се садашњим приступом статусу неке препреке ипак неће моћи прескочити те да ће то стајати као даљи отежавајући фактор напретка квази-државне творевине.

Умјесто закључка

У овом тексту приказан је у оквирним цртама приједлог основа за грађење историјског компромиса између Срба и Албанаца, који би се огледао у томе да се територија Косова и Метохије стави под међудржавни кондоминијум Србије и Албаније. На наведеној територији националне групе биле би подређене властима матичних држава. Област би у обе државе имала специјалан статус по више питања (економија). У оквиру области дјеловала би одређена администрација чија би улога и овлашћења били минимализовани и концентрисани на питања код којих је неопходна координација и заједничко дјеловање уговорних страна.

Успостављањем кондоминијума Срби би се одрекли дијела суверенитета над Косовом и Метохијом, у корист Албаније, и тиме би се одрекли и власништва над дијелом земље и других ресурса. Са друге стране, обезбједило би се пуно присуство државних институција Србије и заштита тамошњег становништва. Присуство државе би имало потенцијал да обезбједи услове који би омогућили повратак становништва, не само из прве генерације, и даље би се обезбједиле могућности за развој и напредак локалне заједнице.

Са стране косовских Албанаца, морали би да се одрекну „независне и самосталне државе“, премда би потпуна реализација тог пројекта свакако била упитна без пристанка српске стране. Надаље би морали да се одрекну дијела узурпиране територије и имовине. Са друге стране добили би могућност повезивања тј. спајања са Албанијом, имали би потпуну контролу над свим нивоима власти и не би морали да размишљају о српској освети у ближој или даљој будућности. Свакако да би све

директне или индиректне препреке којима се тренутно отежава или могао да отежава живот квази-творевине отклониле.

Овим текстом покушао сам у основним цртама да развијем ову идеју и нагласим неке од њених позитивних страна. Као значајан противаргумент стоји да је успостављање овакве врсте уређења веома компликован и тежак задатак, али мишљења сам да данашње технологије могу значајно да олакшају и убрзају процес изградње и одржавања оваквих рјешења. Треба имати у виду и да је проблем на Космету настао и развијан у периоду од више вијекова тако да рјешење, ако би се инсистирало на томе да задовољи што више интереса и захтјева свих страна, сигурно не може бити ни лако ни брзо ни једноставно.

[1] «Косово као асиметрични кондоминијум», 13.11.2007.

[2] На примјер, EULEX превара, фарса у Међународном суду правде, или контрадикторне изјаве међународних званичника са циљем манипулације српским јавним мњењем. Најновије: притисци и манипулације у вези са приједлогом резолуције ГС УН.

[3] У Босни и Херцеговини ОХР, земље које стоје иза њега и ЕУ одиграле су преварантску улогу према Србима. Изворни Дејтонски споразум се игнорише већ 15 година, политичари се смјењују, ускраћују се основна права грађанима, поништавају се акти скупштине Републике Српске, чак и они који су декларативне природе итд. Присјетимо се и међународне мисије у Источној Славонији гдје је практично српска аутономија угушена и све предано на тацни Хрватској. Ако бисмо ишли још назад кроз вријеме, могли бисмо да се присјетимо и тога како су прошле УН заштићене зоне односно Република Српска Крајина. Да ли је неко за то на међународном плану одговарао?

[4] Интензивирањем сарадње у разним областима, као што су култура, образовање, научни пројекти и размјене, заједнички привредни пројекти и инвестиције итд. смањују се могуће тензије међу земљама и учвршћују оквири за боље међусобно размјевање. У

областима остваривања сарадње корисно је укључити релевантне етничке мањине присутне на територијама обе државе.

[5] Мишљења сам да у одређивању српске националне стратегије и појединачно српских интереса у вези са косовским компромисом мора да учествује шира јавност, како би сви аспекти питања били квалитетно обрађени. Сви би требали бити позвани да дају своје мишљење, а то се односи и на стручну јавност и категорије које сачињавају друштво: војска, црква, правници, историчари, лингвисти, привредници, радници, економисти итд. Да ли смо ми имали до сада квалитетну и широку расправу по овом питању?

[6] Који су то дугорочни интереси Србије по питању Космета? Прихватање независности покрајине и некаквог рјешења аутономије за сјеверни дио сигурно није. Прављење рјешења по угледу на Дејтонски споразум сигурно није паметна идеја из више разлога. Прво, Дејтонска структура државе очигледно не функционише како треба. Да ли су за то криви домаћи или страни актери, који намјерно одржавају нестабилност, друго је питање, али чињеница је да ни 15 година након завршетка рата тај систем није ефикасан и не функционише ефикасно у пракси. По питању интереса у погледу очувања идентитета, културе, економског напретка итд. дејтонска структура, онако како је данас успостављена, на исти начин није прихватљива јер је подбацила у практично сваком погледу. Средњерочни резултат копирања таквог неуспјелог концепта вјероватно би био потпун нестанак српске заједнице на Космету.

[7] У Републици Српској одлуком ОХР-а поништене су размјене имовине које су извршили нпр. Срби из Хрватске са Хрватима или Муслиманима на данашњој територији РС. Предратни власници су и поред формално исправног уговора имали право да захтјевају повратак своје предратне имовине. Због некоректности институција Хрватске и ФБиХ постоји пуно случајева Срба који су морали да врате размјењену имовину али нису добили назад своје предратне посједе.

[8] Мишљења сам да смо у очајном стању као народ и нација и да због тога у појединим областима се морају употребити екстремне мјере како би се долазећи слом и пропаст избјегли. Старозавјетна аналогија би била сјечење нездравог дијела тијела како би организам преживио. Тако би се требало учинити и не само на Космету већ и у свим нашим срединама. Направити пресјек и анализу и утврдити које су то средине неперспективне/неодрживе, а затим ресурсе усмјерити ка перспективним срединама и њиховом развоју, а становништву неперспективних средина омогућити повољније услове за пресељење или другу врсту промјене.

[9] Захваљујући «мудрој» и «патриотској» политици предсједника Тадића дошли смо у позицију да ЕУ сматра да има ексклузивно право организовања разговора између Београда и Приштине. По досадашњем искуству није тешко замислити како ће то изгледати. Видјети «Ештонова: дијалог Београд – Приштина само уз помоћ ЕУ», 11.9.2010.

[10] Вјерујем да Србија није исцрпла све могућности ка отежавању живота „независном“ Косову. Држава би могла показати више одлучности да се заштити. То би се могло остварити на више нивоа, почев од координисаног међународног приступа и дјеловања у међународним тијелима у договору са Русијом, Кином и другим земаља. То дјеловање се може развити све до нижих нивоа, на примјер, једна од мјера би могла да буде и забрана продаје производа страних произвођача који на декларацији или рекламним материјалима Косово третирају као независну државу. То би се могло директно рефлексовати на повећање трошкова за поједине производе, који би пали на плећа грађанима Косова. Постоји још много начина којима би се могло санкционисати и ограничити присуство страних фирми или производа на српском тржишту, или у крајњој мјери закомпликовати живот привременим органима власти на Косову. Поменимо још и банке – како третирати банке које послују на „независном Косову“? Како третирати/оптеретити платни промет између Србије и „независног Косова“?